

Sociální zabezpečení vybraných armád států NATO a jejich komparace

Príspevek se zabývá problematikou sociálního zabezpečení vojáků vybraných armád států NATO. První část příspěvku popisuje jednotlivé systémy sociálního zabezpečení vojáků ČR, SR, Německa, Francie, Polska a Maďarska. Druhá část příspěvku je věnována následné komparaci těchto systémů. Pro lepší srovnání jsou v článku opakována některá fakta o výsluhových záležitostech vojáků AČR, jež byla již jednou uveřejněna ve VR 2/2002 [1].

Úvod

Společensky je zřejmé, a to zejména po posledních teroristických událostech, že armáda má ve společnosti své důležité místo. Je třeba vidět, že náplní služebního poměru vojáků z povolání (dále jen vojáků) je i podmínka nasazení jejich zdraví a života. Vzhledem k tomu by se mělo na služební poměr vojáků a jejich zabezpečení takto nahlížet. Česká republika má snahu budovat akceschopnou armádu, plně kompatibilní se svými spojenci v NATO, která by měla přispět k udržení míru (zejména v Evropě) a chránit demokratické hodnoty.

Předpokladem pro takový přístup je nejen dobrá personální práce představující výběr vojáků a jejich postup v kariéře, ale především jejich hmotné zabezpečení v průběhu a po skončení služebního poměru. Je proto na místě, aby se vojákům poskytlo takové zabezpečení, které by nebylo terčem jejich stížností a současně by vyhovovalo ekonomickým možnostem státu.

1. Sociální zabezpečení vybraných armád států NATO

Systémy sociálního zabezpečení v ostatních zemích se velice liší od systému výsluhových náležitostí používaných v AČR. Jedná se především o rozdíly vyplývající ze samotného druhu služebních poměrů (jeho úpravy v zákonech o státní službě) a z nich vyplývajících dávek. Úprava služebního poměru se v jednotlivých armádách NATO liší nejen délkou služby a druhu služebních poměrů, ale také způsobem sociálního zabezpečení při odchodu vojáků z činné služby. Při skončení služebního poměru jsou vojákům poskytovány finanční kompenzace k vyrovnání ztráty zaměstnání. Tyto kompenzace mohou být motivačním stimulem pro vstup osob do služebního poměru vojáka a také pro udržení vojáků ve služebním poměru po celou dobu jejich závazku.

Celkově lze konstatovat, že neexistuje jeden univerzální model odchodu vojáků z povolání do zálohy ani model důchodového zabezpečení. V každé zemi NATO existují jiné mechanismy pro odchod vojenských profesionálů z vojenské služby a také jiný výpočet výsluhových náležitostí, popřípadě různých druhů náhrad. Lze však jednoznačně říci, že určité společné prvky je možno najít ve všech zemích Aliance.

Jde především o následující priority:

- Je to zachování odlišného systému odchodu vojáků z povolání z armády a jiného způsobu výpočtu důchodu, než který všeobecně platí pro ostatní občany dané země.

Neexistuje nikde zásada, že by systém SZ měl být pro vojáky stejný jako pro ostatní občany.

- ❑ Všude je věnována pozornost tomu, aby odchod z ozbrojených sil proběhl bezkonfliktně a aby neznamenal pro rodinu bývalého vojáka úpadek. V každé armádě je důkladně rozpracován systém rekonverze, který je skutečným a perspektivním programem a funkčním mechanismem, který má vojákům v tomto směru pomoci.
- ❑ Pro důstojníky odcházející ze služebního poměru vojáka jsou připravena pracovní místa ve státní administrativě, ve společenských institucích. Jejich existence je garantována mezirezortními dohodami a je v souladu s personální politikou armády.
- ❑ Všechny změny vyplývající z restrukturalizace ozbrojených sil a zvláště z personální redukce mají plánovitý charakter, neexistuje chaotické propouštění. Personální rozhodnutí jsou přijímána s perspektivou, která umožňuje vytvořit dostatečné časové rezervy proto, aby byla možná orientace vojáka v nové životní situaci.

Zároveň platí, že velitelství NATO v Bruselu ani místní regionální velitelství NATO po Evropě nestanovují svým členům a budoucím potenciálním kandidátům žádné závazné normy, jak realizovat systém výsluhových náležitostí příslušníků ozbrojených sil. Systém výsluhových náležitostí příslušníků ozbrojených složek je plně v působnosti politické reprezentace každého státu.

Oblast sociálního zabezpečení zpravidla deklaruje vyšší standardy bývalým vojákům z povolání ve srovnání s jinými profesemi. Dané zvýhodnění bývá zdůvodňováno tím, že existují jisté negativní zvláštnosti vojenské profese, které se projevují obzvláště v oblastech – základních lidských práv a svobod, politických práv, hospodářských, sociálních a pracovních práv, trestně právních.

Historická opodstatněnost rozdílů ve správě důchodových systémů i v nárocích, které některým vybraným skupinám poskytovaly, tkvěla především v zajištění loajality, v uznání výlučnosti povolání, případně ve zohlednění nebezpečnosti povolání či ve společenském konsenzu, že daná práce má značný společenský význam. Tato verze se pak především dotýká speciálních systémů důchodového pojištění určených státním úředníkům a příslušníkům ozbrojených sil. Systémy sociálního zabezpečení těchto dvou skupin jsou též nejstaršími.

V zemích, které si zachovaly speciální systém pro státní zaměstnance, do značné míry platí princip pojetí starobního důchodu jako tzv. odloženého platu.

Princip výsluhy je zde zachováván tím, že dávky zpravidla vycházejí z posledních mezd před odchodem do důchodu, čímž samotným se již náhradová míra dostává vysoko nad základní systém oproti ostatní populaci.

Služební poměr vojáků z povolání se ve většině armád odvozuje ze systému státní služby, kdy v jednom zákoně je upraveno zabezpečení státních zaměstnanců s odchylkami pro příslušníky ozbrojených sborů. V tomto směru jsou upraveny i některé instituty odlišně nejen pro vojáky, ale i pro ostatní příslušníky ozbrojených sborů.

1.1 Sociální zabezpečení vojáků Armády České republiky

Sociální zabezpečení v resortu Ministerstva obrany je upraveno v zákoně č. 582/1991 Sb., *o organizaci a provádění sociálního zabezpečení*, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 155/1995 Sb., *o důchodovém pojištění*, a v zákoně č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, ve znění pozdějších předpisů. Problematiku výsluhových náležitostí vojáků řeší zákon

č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, který nahradil zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů.

Výkonným orgánem odpovědným za realizaci sociálního zabezpečení vojáků je **Vojenský úřad sociálního zabezpečení** (dále jen VÚSZ) se sídlem v Praze. Tento úřad je, mimo jiné, správním orgánem I. stupně pro výkon agendy důchodového pojištění vojáků a jejich rodinných příslušníků a výkoným orgánem pro zabezpečení vojáků výsluhovými náležitostmi. Úřad plní úkoly pro vojenské útvary a vojenská zařízení v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Mezi výsluhové náležitosti zákon řadí: výsluhový příspěvek, odbytné, odchodné, úmrtné.

Výsluhový příspěvek

Na tuto peněžitou dávku má nárok takový voják, jehož služební poměr zanikl uplynutím stanovené doby trvání služebního poměru nebo propuštěním ze služebního poměru podle § 19 odst. 1 písm. b) až d) a písm. f) až l) a § 19 odst. 2 výše uvedeného zákona, jestliže jeho služební poměr trval alespoň po dobu 15 let.

Výše výsluhového příspěvku:

1. Za 15 let služby činí základní výše výsluhového příspěvku 5 % průměrného měsíčního hrubého platu.
2. Za 16. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 6,2 % průměrného měsíčního hrubého platu.
3. Za 21. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 2,5 % průměrného měsíčního hrubého platu.
4. Za 27. a každý další ukončený rok služby se tato výše zvyšuje o 1,0 % průměrného měsíčního hrubého platu.

Nejvyšší výměra výsluhového příspěvku činí 55 % průměrného měsíčního hrubého platu, přičemž ve zvláštních případech (konal-li voják službu zvláštní povahy nebo zvláštního stupně nebezpečnosti alespoň po dobu 5 let, konal-li voják službu v zahraničí za zvlášť nebezpečných podmínek anebo byl-li voják služebně zařazen na funkci výkonného letce) může být tato hranice zvýšena až na **60 % průměrného měsíčního hrubého platu**.

Příznaný výsluhový příspěvek se zvyšuje stejným způsobem a ve stejných termínech jako procentní výměra důchodů z důchodového pojištění, přičemž **jeho zvýšení činí polovinu procentního zvýšení důchodů z důchodového pojištění**.

Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod, starobní důchod, dávky nemocenské péče, příspěvek za službu podle zvláštních předpisů, se výsluhový příspěvek vyplácí pouze tehdy, je-li vyšší než některá z uvedených dávek. Při souběhu nároku na výsluhový příspěvek s nárokem na plný invalidní důchod nebo částečný invalidní důchod anebo starobní důchod z důchodového pojištění se výsluhový příspěvek vyplácí pouze tehdy, je-li vyšší než některý z uvedených důchodů, a to ve výši rozdílu mezi výsluhovým příspěvkem a důchodem. Rozdíl se zjišťuje ke dni vzniku nároku na plný invalidní důchod nebo částečný invalidní důchod nebo ke dni úpravy částečného invalidního důchodu v souběhu s výdělkem nebo každé následné valorizaci a ke dni přiznání starobního důchodu. Není-li starobní důchod po splnění podmínek přiznán, popřípadě vyplácen, upraví se výše výsluhového příspěvku po uplynutí 2 let po splnění podmínek nároku na starobní důchod.

Odbytné

Tato dávka byla vytvořena nově zákonem 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, a slouží pro vojáky, jejichž služební poměr zanikl uplynutím stanovené doby trvání služebního poměru, nebo kteří byli propuštěni ze služebního poměru podle vyjmenovaných důvodů, a kteří si při skončení služebního poměru nezvolili nárok na výplatu výsluhového příspěvku. Doba trvání služebního poměru rozhodná pro nárok na odbytné činí 2 roky (nahrazuje tak dřívější krátkodobé nároky na výsluhový příspěvek za 1 rok a 2 roky služebního poměru). **Přiznáním odbytného však zaniká nárok na výsluhový příspěvek.**

Doba trvání služebního poměru rozhodná pro nárok na odbytné a jeho výše:

1. Za 2 roky trvání služby vojáka činí základní výše dávky 2 průměrné měsíční hrubé platy.
2. Za 3. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 1 průměrný měsíční hrubý plat.
3. Za 11. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 1/2 průměrného měsíčního hrubého platu.

Celková výše odbytného nesmí překročit osmnáctinásobek průměrného měsíčního hrubého platu. [1] Tato nová výsluhová náležitost je v praxi především využívána mladšími vojáky, kteří nemají odsloužena potřebná léta pro nárok na výsluhový příspěvek.

Odchodné

Dnem 1.12.1999 nabyl účinnosti zákon č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, a přinesl tak změnu do oblasti výsluhových náležitostí, a tedy i odchodného. Podle výše uvedeného zákona má voják, kterému vznikl nárok na výsluhový příspěvek a který místo vyplácení této výsluhové náležitosti nezvolil nárok na výplatu odbytného, při zániku služebního poměru nárok na **odchodné**.

Nárok na odchodné podle doby služby vojáka a jeho výše:

1. Za alespoň 15 let služby vojáka činí výše dávky čtyřnásobek průměrného měsíčního hrubého platu.
2. Za 16. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 40 % průměrného měsíčního hrubého platu.
3. Za 21. a každý další ukončený rok služby vojáka se dávka zvyšuje o 20 % průměrného měsíčního hrubého platu (v této souvislosti se hovoří o tzv. „mrtvém ustanovení zákona“ neboť v praxi není reálně proveditelné z důvodu omezení maximální výměry odchodného).

Nejvyšší výměra odchodného činí šestinásobek průměrného měsíčního hrubého platu. Tuto dávku vojákovi přiznává a vyplácí VÚSZ Praha, oproti minulosti, kdy dávku přiznával příslušný velitel a vyplácel příslušný útvar. To znamená, že výdaje na oblast sociálního zabezpečení byly platností zákona č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, navýšeny o vyplácení dávky odchodného oproti minulosti, kdy dávky vyplácel útvar, u kterého voják končil službu a zatěžoval tak rozpočet tohoto nákladového střediska.

Úmrtné

Dnem platnosti nového zákona č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání*, došlo také k přizpůsobení výsluhové náležitosti – úmrtného. V současné době můžeme říci, že se téměř nic nemění, až na malé výjimky, a to na výši úmrtného týkající se pozůstalé manželky a každého pozůstalého dítěte, které má po zemřelém nárok na sirotčí důchod. Tito pozůstalí mají nárok

na úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného. Poslední změna se týká osob uvedených pod bodem 3., kdy nárok na poloviční výši úmrtného, které by náleželo pozůstalé manželce mají pouze rodiče vojáka, ostatní osoby byly vypuštěny.

Nárok na úmrtné mají:

1. Manžel, děti.
2. Děti, není-li manžel.
3. Rodiče, není-li manžela ani dětí.

Výše úmrtného je stanovena takto:

1. Pozůstalému *manželovi* a každému pozůstalému *dítěti*, které má nárok na sirotčí důchod, náleží úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného (nárok na úmrtné pozůstalému dítěti vznikne i později, splní-li dítě podmínky nároku na sirotčí důchod po zemřelém vojákově, nejdéle však do 26. roku věku dítěte).
2. *Není-li pozůstalého manžela*, náleží úmrtné každému *dítěti* stejným díle ve výši úmrtného, které by jinak náleželo manželce.
3. *Není-li pozůstalého manžela, ani pozůstalých dětí* náleží úmrtné ve výši jedné poloviny odbytného *rodičům zemřelého vojáka*.

Výše všech výsluhových náležitostí se stanoví podle průměrného měsíčního hrubého příjmu (dále jen PMHP). PMHP vojáka pro výpočet výsluhových náležitostí stanoví příslušný regionální finanční odbor (dále jen RFO), který vojáka zabezpečoval před jeho propuštěním ze služebního poměru, a to z platů, kterých voják dosahoval v rozhodném období. Rozhodným obdobím je poslední kalendářní rok před zánikem služebního poměru (dříve existovala dvě rozhodná období a vojákovi bylo přiznáno to pro něj výhodnější, jednalo se o rozhodné období stanovené z PMHP z posledního kalendářního čtvrtletí trvání služebního poměru a rozhodné období posledního kalendářního roku před zánikem služebního poměru – jež zůstalo dodnes). Pokud voják konal službu kratší jednoho roku, je rozhodným obdobím celá doba trvání služebního poměru. Zanikne-li služební poměr posledním dnem kalendářního roku, je rozhodným obdobím tento kalendářní rok. Rozhodujícím kritériem pro stanovení PMHP je skutečnost, zda příslušná součást příjmu je, či není platem. Platem se přitom rozumí peněžitá plnění poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnanci za práci. Za plat se naopak nepovažuje odměna za pracovní pohotovost a plnění poskytovaná podle zvláštních předpisů v souvislosti se zaměstnáním (náhrady mzdy, cestovní náhrady, kázeňské odměny a odměny udělené formou peněžitého daru). Odměny, které byly vojákovi poskytnuty za úspěšné plnění mimořádných nebo zvlášť významných pracovních úkolů, se do PMHP započítávají jen do výše dvojnásobku platu stanoveného platovým výměrem platným v první den rozhodného období.

1.2 Sociální zabezpečení vojáků Armády Slovenské republiky

Systém sociálního zabezpečení Slovenské republiky je svým pojetím velmi blízký systému České republiky – oba státy spojuje sedmdesátiletá společná historie, která byla rozdělena teprve před patnácti lety. Devadesátá léta přitom pro oba státy znamenala dobu velkého úsilí o vyrovnání se s minulostí poznamenanou komunistickým režimem a o překonání jeho negativních důsledků pro společnost. V tomto období rovněž v obou státech proběhla řada reforem sociálního zabezpečení.

Důchodové pojištění příslušníků ozbrojených složek je oddělené od zbytku. Sociální zabezpečení vojáků a policistů je nejnověji upraveno samostatným zákonem č. 328/2002 Sb.,

o sociálním zabezpečení policistů a vojáků. Důchodové pojištění vojáků spravuje Vojenský úřad sociálního zabezpečení.

Výsluhové zabezpečení je druhem sociálního zabezpečení, které se vztahuje jen na profesionální vojáky, vojáky přípravné služby a jejich blízkých rodinných příslušníků. Výše těchto dávek je závislá od doby trvání služebního poměru v ozbrojených bezpečnostních sborech, od doby trvání služebního poměru v ozbrojených sborech, od doby trvání služebního poměru v ozbrojených silách, a od sumy služebního příjmu, který profesionální vojáci dosáhli ve stanoveném období před vznikem nároku na dávku.

Základ na výpočet výsluhových dávek se zjišťuje z průměrného služebního příjmu v příjmové nejlepší ukončeném kalendářním roku z období posledních desíti ukončených kalendářních roků před dnem skončení služebního poměru.

Dávky výsluhového zabezpečení jsou rozděleny na dvě části. První část tvoří **dávky jednorázové**, druhou část zaujímají tzv. **dávky systémové**.

Mezi **jednorázové dávky výsluhového zabezpečení** náleží **odchodné** a **úmrtné**.

Odchodné je cílovou premii za výkon služby, která má hmotně zabezpečit profesionálního vojáka po propuštění ze služebního poměru. Slouží vojákově jako finanční výpomoc při ukončení služebního poměru v období, během něhož hledá adekvátní zaměstnání, jež by nahradilo službu v ozbrojených silách, a na případné přemístění do místa jeho nového zaměstnání a s tím souvisejícího hledání nového bydlení. Odchodné je tradiční dávkou sociálního zabezpečení profesionálních vojáků po skončení služebního poměru. Odchodné je jako systémová dávka výrazně stimulační a čekací doba činí 5 let.

Odchodné náleží profesionálnímu vojákově, pokud jeho služební poměr trval nejméně 5 let, a to ve výši jednonásobku základu a zvyšuje se za každý další ukončený rok trvání služebního poměru o jednu polovinu základu.

Úmrtné je jednorázovou peněžitou dávkou, která plní v zásadě stejný účel jako odchodné, přičemž se jedná o posilněnou sociální dávku. Ve vztahu k odchodnému je úmrtné náhradní dávkou pro případ, ve kterém služební poměr vojáka zanikne jeho úmrtím nebo prohlášením za mrtvého. Při úmrtí profesionálního vojáka poskytují ozbrojené síly určité finanční zabezpečení rodině, které napomáhá v překlenutí nastávajících životních těžkostí.

Pozůstalý manžel má nárok na úmrtné ve výši odchodného, na které by měl profesionální voják v době smrti nárok. Jestliže voják nesplnil ke dni úmrtí podmínku trvání služebního poměru pro vznik nároku na odchodné, vyplatí se pozůstalému manželovi úmrtné ve výši jednonásobku základu. Každé pozůstalé dítě s nárokem na sirotčí výsluhový důchod nebo na sirotčí důchod po zemřelém vojákově má nárok na úmrtné ve výši jednonásobku základu. Jestliže pozůstalému manželovi nevznikne nárok na úmrtné, má každé pozůstalé dítě s nárokem na sirotčí výsluhový důchod nebo sirotčí důchod nárok na poměrný díl úmrtného, na které by měl za jiných podmínek nárok pozůstalý manžel. V případě, že nárok na úmrtné nevznikne ani pozůstalému manželovi, ani pozůstalým dětem, náleží úmrtné poměrným dílem rodičům zemřelého vojáka.

Systémové dávky výsluhového zabezpečení

Vyplácí se v určeném výplatním termínu na běžný kalendářní měsíc. Mezi tyto dávky patří: výsluhový příspěvek, výsluhový důchod, invalidní výsluhový důchod, vdovský a vdovecký výsluhový důchod a sirotčí výsluhový důchod.

Výsluhový příspěvek je ve své podstatě peněžitá dávka výsluhového zabezpečení, která se vyplácí vojákově za účelem kompenzace případného snížení životní úrovně (pokles výdělku,

změna bydliště z důvodu nového zaměstnání) po ukončení nebo propuštění ze služebního poměru.

Výsluhový příspěvek náleží vojákoví ode dne následujícího po dni skončení služebního poměru v délce trvání:

- ❑ jednoho roku, trval-li služební poměr nejméně 5 let služby, ale méně než 9 let.
- ❑ dvou let, trval-li služební poměr nejméně 9 let služby, ale méně než 12 let.
- ❑ třech let, trval-li služební poměr nejméně 12 let služby, ale méně než 15 let.
- ❑ výsluhový příspěvek se určuje za každý ukončený rok trvání služebního poměru ve výšce 2 % základu.

Výsluhový důchod náleží profesionálnímu vojákoví, kterému skončil služební poměr, pokud trval nejméně 15 let. Jedná se o základní dávku samostatného systému výsluhového sociálního zabezpečení profesionálních vojáků. Výsluhový důchod jako dávka trvalého zabezpečení se poskytuje už po 15 letech služby, namísto dřívějších 20 let. Podmínka vykonání 15 let služby pro nárok na výsluhový důchod je motivačním a stimulačním faktorem pro dosáhnutí alespoň této doby služby a působí stabilizačně na setrvání profesionálních vojáků ve služebním poměru do věku, ve kterém lze ještě možno předpokládat plnou fyzickou výkonnost, psychickou odolnost a dobrý zdravotní stav.

Výše výsluhového důchodu byla stanovena především na základě poznatků ze systémů sociálního (důchodového) zabezpečení armád vyspělých demokratických států, ve kterých po určité době služby stanovenou s ohledem na plnou fyzickou zdatnost a na využití investic vložených do kvalifikace profesionálního vojáka, náleží vojákoví důchod ve výšce 70 %-80 % základu, kterým je poslední dosažený plný plat.

Nejvyšší výměra výsluhového důchodu má dosáhnout po 30 letech služby 60 % základu, jímž je průměrný měsíční hrubý služební příjem. Výška výsluhového důchodu je zkonstruována tak, aby se progresivněji zvyšovala od 16. do 20. roku služby a ještě výrazněji od 21. do 25. roku služby. Je tedy vyjádřením zájmu na trvání služebního poměru v ozbrojených bezpečnostních zborech, ozbrojených zborech a ozbrojených silách po dobu až 26 let a stimulem naplnění této doby výkonu služby.

Výsluhový důchod za 15 let služebního poměru činí 30 % základu. Za 16. ukončený rok trvání služebního poměru a za každý další ukončený rok trvání služebního poměru až do 20. ukončeného roku trvání služebního poměru se výměra výsluhového důchodu zvyšuje o 2 % základu. Za 21. ukončený rok trvání služebního poměru a za každý další ukončený rok trvání služebního poměru až do 25. ukončeného roku trvání služebního poměru se výměra výsluhového důchodu zvyšuje o 3 % základu. Za 26. ukončený rok trvání služebního poměru a každý další ukončený rok trvání služebního poměru se výměra výsluhového důchodu zvyšuje o 1 % základu, nejvíce však do 60 % základu.

V podmínkách ozbrojených sil Slovenska se z důvodu specifčnosti a náročnosti vojenské služby a s tím souvisejících podmínek práce v polních a výcvikových podmínkách, důsledkem nepravidelné pracovní doby a požadování vysokých fyzických i racionálních nároků a schopností při plnění náročných úkolů, stávají případy, kdy se profesionální voják stane invalidním v důsledku nemoci anebo úrazu vzniklých při výkonu vojenské služby anebo v souvislosti s ní a nemůže nadále vykonávat svoji práci vůbec anebo ji nemůže vykonávat v plném rozsahu a požadované způsobilosti a odborné a fyzické schopnosti. Pro tuto skupinu vojáků existuje jedna z dávek sociálního výsluhového zabezpečení, a to **invalidní výsluhový důchod**.

Při smrti profesionálního vojáka, živitele rodiny, nastává úloha pro ozbrojené síly, v souladu s požadovanými podmínkami na vznik určitých dávek a s určitými požadovanými předpisy, sociálně pomoci a finančně zabezpečit manželku, vdovu po tomto profesionálním vojákovi, která přebírá úlohu živitelky rodiny. Pro toto zabezpečení slouží **vdovský výsluhový důchod**, který zabezpečuje tuto vdovu i z toho hlediska, že v době trvání společného života s vojákem se z důvodu jeho přemísťování, které vyžaduje profesionální služba v ozbrojených silách, ho musela následovat z posádky do posádky a během těchto situací si musela měnit také své zaměstnání, ze kterého se následně odvíjel její příjem a její sociální situace, která byla za toto období snižena. Tato dávka je jednou z nejčastěji vyplácených dávek sociálního zabezpečení. Vdovský výsluhový důchod činí 60 % výsluhového důchodu anebo invalidního výsluhového důchodu, na který měl nebo by měl voják nárok. Na vdovecký výsluhový důchod má nárok vdovec po zemřelé profesionální vojačce ve stejném rozsahu a ve stejné výši, která platí pro vdovský výsluhový důchod.

Stejně jako při vdovském výsluhovém důchodu, v situaci kdy došlo k úmrtí otce anebo matky (profesionálního vojáka), mají ozbrojené síly potřebu pomoci a překlenout tak tíživou situaci dítěte, jež ztratilo smrtí svého rodiče. Z důvodu finanční újmy způsobené úmrtím rodiče a s ním souvisejícím příjmem se dítěti sociálně pomáhá formou **sirotčího výsluhového důchodu**. Na tuto dávku má nárok nezaopatřené dítě, nejdéle však do 25 let fyzického věku. Sirotčí výsluhový důchod činí 30 % výsluhového důchodu anebo invalidního výsluhového důchodu, na který měl nebo by měl voják nárok.

Zabezpečení profesionálních vojáků propuštěných v důsledku organizačních změn

Na základě reformy ozbrojených sil a modelu ozbrojených sil SR do roku 2010 dochází v ozbrojených silách k zásadním změnám. Jedna z nejzávažnějších změn se dotýká snižování početního stavu OS SR, což má za následek propuštění velkého množství profesionálních vojáků v poměrně krátkém čase.

Takové snižování početního stavu profesionálních vojáků má velké sociální důsledky na samotné vojáky, stejně jako i na jejich rodiny. V tomto období budou propuštěni ze služebního poměru především věkově starší profesionální vojáci. Na základě průzkumu, který zpracovala sekce lidských zdrojů M0 SR, zařazení těchto vojáků do pracovního procesu je velmi problematické. Nezaměstnanost propuštěných profesionálních vojáků nad 45 let přesáhla 50 %. Nepředpokládá se, že by se tento nepříznivý vývoj v době největšího odchodu vojáků z ozbrojených sil zlepšil.

Z těchto důvodů se zpracovatelé zákona o sociálním zabezpečení policistů a vojáků usilovali řešit sociální zabezpečení profesionálních vojáků propuštěných v důsledku organizačních změn zvláštním způsobem. Zvláštní ustanovení zákona se týká těch profesionálních vojáků, kteří budou mít v rozkaze o propuštění uvedený důvod propuštění „v důsledku snížení početního stavu ozbrojených sil“ anebo „v důsledku organizačních změn není pro ně vhodné zařazení“. V případě, že bude v rozkaze jiný důvod propuštění, nebude se na profesionálního vojáka vztahovat zvláštní ustanovení zákona. Zvláštní ustanovení zákona se týká vojáků, kteří byli anebo budou propuštěni ze služebního poměru nejdříve 31. 12. 2001 a nejpozději 31. 12. 2010.

Takto propuštěným vojákům náleží v případě jednotlivých dávek výsluhového zabezpečení následující zvýšení:

Odchodné – zvýšené o 3x platu;

Výsluhový důchod – pro nárok na tento důchod a jeho výši se započítá skutečná délka služebního poměru zvýšená o polovinu doby, jež chybí do dosáhnutí 30 let služby.

Výsluhový příspěvek – prodlužuje se doba pobírání přiznaného výsluhového příspěvku o jeden rok. U profesionálních vojáků, jejichž služební poměr trval méně než pět let, náleží výsluhový příspěvek ve výši 10 % základu.

Závěrem je možno konstatovat, že současně platný systém výsluhového zabezpečení profesionálních vojáků Slovenské republiky je na velmi vysoké úrovni. Za negativum je však považována snaha vedoucí ke zrovnoprávnění sociálního zabezpečení příslušníků OS SR se všeobecným systémem sociálního zabezpečení. Začlenění vojáků do všeobecného systému sociálního zabezpečení by mohlo snížit motivaci vstoupit do služeb ozbrojených sil, a zároveň zvýšit počet odchodu vojáků ze služebního poměru. Společnost profesionálních vojáků je charakterizovaná specifickými sociálními situacemi, které nejsou detailně řešeny ve všeobecném systému sociálního zabezpečení.

1.3 Sociální zabezpečení vojáků armády Německa

Německý stát věnuje příslušníkům svých ozbrojených sil velkou pozornost. „Občan v uniformě“ má proto i odpovídající politická a sociální práva. S ohledem na obtížné úkoly, které během své služby plní, a mnohdy za podmínek zvýšeného rizika, požívá různé výhody v sociálním zabezpečení.

Vzhledem k nutnosti snižovat počty vojáků včetně vojenských profesionálů přinášejí vedení armády starosti s tím, jaké sociální zabezpečení poskytnout těm, kteří budou muset předčasně ukončit službu, své celoživotní vojenské povolání. Opatření musí být taková, aby v ozbrojených silách zajistila sociální klid, neboť existence armád je i nadále nutná. I do budoucna je tedy třeba zabezpečit, aby vojenská služba byla pro zájemce o vojenské povolání dostatečně přitažlivá. Péče, kterou poskytují svým vojákům ozbrojené síly SRN, posiluje oboustrannou důvěru jako důležitý a nezbytný předpoklad pro kladnou motivaci vojáků a pro jejich bojovou připravenost.

Ozbrojené síly v Německu jsou založeny na tzv. *smíšeném principu*. Důstojnický sbor tvoří: **důstojníci na čas a kariérní vojáci**. Sociální zabezpečení obou personálních skupin po ukončení služebního poměru v ozbrojených silách je značně diferencované.

Výsluhové náležitosti důstojníků na čas

Důstojníci na čas odcházejí z ozbrojených sil po uplynutí závazku, který trvá 3-11 let nebo 12-15 let. Po skončení služebního poměru jim je umožněna příprava na další povolání. Důstojníkům na čas je poskytnuta nejen *jednorázová finanční sociální dávka* – jedná se o podporu při ukončení služebního poměru (výše dávky závisí na celkové délce služby v ozbrojených silách a její maximum činí 6000 eur), ale také *přechodný příplatek k dokončení rekvalifikace* – je přiznán na zákonem stanovenou dobu. Jeho cílem je dokončení přípravy či zvýšení kvalifikace pro nové povolání. Dávka podléhá daňovému zatížení a činí 75 % posledního měsíčního služebního příjmu. Nárok vzniká při minimální délce služby 4 let a dávka je vyplácena po dobu 6 měsíců, za 6-7 let služby je vyplácena po dobu 12 měsíců a za dobu 8-9 let služby po dobu 15 měsíců. Personální skupinu *vojáků na čas* plně zabezpečuje patřičnými sociálními dávkami vojenský útvar, kde ukončili služební poměr.

Výsluhové náležitosti kariérních vojáků

Služební poměr **kariérních vojáků** je založen na stejném principu jako služební poměr vojáků z povolání. Délka služby trvá do dosažení důchodového věku (53-60 let) a odchodu vojáka do penze. Kádroví důstojníci jsou při odchodu ze služebního poměru zabezpečováni dvěmi základními sociálními dávkami – odchodným a výsluhovým důchodem. Základním vstupním dokumentem pro kalkulaci výstupních náležitostí je poslední výše části služebního příjmu – služného.

Odchodné pro **kariérní vojáky** se vyplácí po skončení služebního poměru za podmínky odchodu z armády při překročení věkové hranice, která je stanovena podle jednotlivých hodnostních personálních skupin. Výměra odchodného se stanoví jako pětinašobek posledního služebního příjmu, bez ohledu na celkový počet odsloužených let, a nesmí překročit maximální výši 20 240 eur (40 tisíc DEM).

Kariérním vojákům je po skončení služebního poměru poskytován **výsluhový důchod** v rozsahu 35 % až 75 % posledního platu (10-35 let služby). Výsluhový důchod obsahuje tři složky: základní důchod, místní příplatek, jiné služební příplatky vyplývající ze zákona o služebním příjmu. Základní důchod je počítán z těchto položek služebního příjmu: základní služné, příplatky za výsluhu let, funkční příplatky a kompenzační příplatky za náročnost vojenské služby. Němečtí důstojníci vykonávají službu do určité věkové hranice. I když je pro důstojníky z povolání stanovena věková hranice 60 let, odcházejí podle dosažených hodností (důstojníci 51-60 let, piloti 45-48 let a poddůstojníci 56 let). U kapitána představuje 52 let, majora 54 let, podplukovníka 56 let, plukovníka 58 let a u generála je věková hranice 60 let. Ministr obrany může důstojníkovi (v nižších hodnostech než u generála), prodloužit službu za věkovou hranici obvyklou pro jeho hodnost, maximálně však do šedesáti let. Piloti a operátoři zbraní na letadlech slouží do věkové hranice 41 let, v případě potřeby mohou sloužit v řídicích a štábních funkcích. Němečtí vojáci z povolání mají také právo požádat o uvolnění ze služebního poměru. Pokud jsou však propuštěni na vlastní žádost před uplynutím termínu a bez souhlasu odpovědného vojenského orgánu, ztrácejí nárok na částečný důchod.

Kariérním vojákům, propuštěným do zálohy, je přiznáván důchod, jestliže v ozbrojených silách odsloužili nejméně 10 let nebo se stali práceneschopnými v důsledku plnění služebních povinností. Minimální výše penze po deseti letech služby představuje 35 % základního platu. Za každý další rok do 25 let služby jsou připočítávána další 2 % a po 25 letech 1 %. Maximální výše penze dosahuje 75 % služného. Je-li kariérní voják uvolněn z důvodu nezpůsobilosti pro další službu, je jeho penze vypočítávána na bázi základního platu (s přihlédnutím k výsluze let), který by mohl dostávat při dosažení stanovené věkové hranice. Je-li uvolněn v důsledku nehody při výkonu služby, bere se při výpočtu do úvahy počet odsloužených let a penze je stanovována ve výši min. 66 % a max. 75 % platu, odpovídajícího úrovni jeho tarifní třídy (přičemž plat stanoven v závislosti na dosažené hodnosti). Vdovy po vojácích obdrží 60 % a sirotci 12 % částky důchodu po zemřelém vojákovi.

Valorizace výsluhových náležitostí se provádí pravidelně při valorizaci platů státních zaměstnanců. Výsluhové náležitosti kádrových důstojníků nepodléhají daňovému zatížení. Ve Spolkové republice Německo je v působnosti Ministerstva obrany dislokován *odbor sociální péče*. Tento odbor zabezpečuje pouze personální skupinu kariérních vojáků odchodným, výsluhovým důchodem, dále náhradami při vzniku invalidity a úmrtí.

1.4 Sociální zabezpečení vojáků armády Francie

Obdobně jako v jiných státech existují i ve francouzské armádě dva druhy služebních poměrů, krátkodobé na 3-10 let s možností dalšího prodloužení až na 15 let, nebo služební poměry s nárokem na důchod podle doby služby a hodnosti.

Vojáci v důchodovém zabezpečení podléhají stejnému systému jako ostatní státní zaměstnanci, ale s odlišením určitých specifík. Některé služby podléhají stanoveným bonifikacím. Jde zejména o výkon služby v námořnictvu, v koloniích, bonifikace za vzdělání. Po 55. roce věku se bonifikace snižuje. Důchodový věk je pro vojáky stanoven jako maximální od 57 do 62 podle hodnosti a výkonu služby. Létající personál má sníženou věkovou hranici na 55-57 let, kapitáni letadel na 47-52 let. Poddůstojníci mají maximální věk stanoven na 42-55 let.

Základní podmínkou pro nárok na **výsluhový důchod** je doba služby 15 let a dosažení věku 50 let (nikoliv v případě zdravotních důvodů nebo invalidity) nebo 25 let služby. Poddůstojníci mají nárok na důchod po 15 letech služby bez ohledu na věk.

Základem pro výpočet důchodu je poslední plat za 6 měsíců kariéry. Výše důchodu činí 2 % základu za kalendářní rok (včetně bonifikací). Maximální výše důchodu činí 80 % základu. Souběh důchodu a výdělku je možný (vyjma zaměstnání ve státní správě), tak jako souběh důchodu s nárokem na důchod z jiného systému pojištění. Při skončení služebního poměru náleží jednorázová dávka podle doby služby až do výše 42 platů.

V ozbrojených silách Francie náleží vojenskému profesionálovi při ukončení služebního poměru **odchodné**, které je determinováno:

- ❑ služebním zařazením,
- ❑ délkou služby v ozbrojených silách,
- ❑ výší základní části služebního příjmu – tzv. služného.

Příslušníkům se služebním zařazením v bojových jednotkách se odchodné vyplácí již po 15 letech služby ve výši 30násobku služného. Po 18 letech se odchodné zvyšuje na 42násobek služného. Příslušníci se služebním zařazením mimo prostor bojových jednotek mají nárok na 30násobek služného po 17 letech služby a po 20 letech služby 42násobek služného.

Důstojníci ve Francii mohou ukončit vojenskou službu na vlastní žádost, pokud splňují podmínky na získání plného důchodu. Pokud vojáci-důstojníci požádají o odchod dříve mezi 15-25 rokem služby, mají nárok na částečný důchod, ale vojenská administrativa nemusí vyřídit pozitivně jejich žádost. Berou se do úvahy roční limity odchodovosti na daný kalendářní rok. Protože francouzská armáda prochází hlubokou restrukturalizací, dochází k plánovanému omlazování velitelského sboru, což je spojeno s redukcí personálního stavu.

Poddůstojníci s výsluhou 15 let mohou zůstat po dobu 10 let v „dispoziční záloze“, která umožňuje vyplácení 1/3 základního služného a postup v hodnosti i platovém zařazení. Vojákové z povolání, který neodsloužil požadovanou věkovou hranici v ozbrojených silách, náleží kalkulace důchodu ve stáří po dovršení věkové hranice následovně: přiznaný vojenský důchod se navýší o náležitosti z pracovního poměru z civilního sektoru. Zabezpečením veškerých finančních výsluhových náležitostí vojáků z povolání se zabývá Nejvyšší rada pro záležitosti vojáků, dislokovaná v působnosti ministerstva obrany. Valorizace výsluhových náležitostí vojáků z povolání je identická s valorizací dávek důchodového zabezpečení v civilním sektoru.

1.5 Sociální zabezpečení vojáků armády Polska

Problematicku sociálního zabezpečení vojáků polské armády řeší samostatný zákon o důchodovém zabezpečení profesionálních vojáků a jejich rodinných příslušníků. Ve svém širším pojetí sociálního zabezpečení zákon řeší dvě hlavní oblasti:

1. Oblast finančního zabezpečení, kterou tvoří výsluhový důchod, vojenský důchod invalidní a vojenský důchod pozůstalostní.
2. Oblast jiného zabezpečení, do které náleží výlohy spojené s léčením, sociální dávky (řešena v mimořádné sociální události), výlohy spojené s umístěním vojáka do domova vojenských vysloužilců a pohřebné.

Z hlediska obsahu práce je abstrahováno od širšího pojetí, práce je z tohoto důvodu zaměřena na oblast finančního zabezpečení – dávky spojené s odchodem vojáka ze služebního poměru, tj. výsluhový důchod, vojenský důchod invalidní a vojenský důchod pozůstalostní.

Výsluhový důchod

Výsluhový důchod náleží profesionálnímu vojákovi, který ke dni propuštění ze služebního poměru dovršil minimální hranici služby v délce 15 let a zároveň splnil podmínku dosažení důchodového věku, muži 55 let (50 let invalidní), ženy 50 let. Nejvyšší výměra výsluhového důchodu činí 75 % základu (platového výměru). Základní výměra výsluhového důchodu činí 40 % základu, který náleží při odpracování 15 let služby. Za každý další odsloužený rok se připočítávají 2,6 %, přičemž výsluhový důchod může být nadále zvyšován za každý rok trvání služebního poměru u vyjmenovaných funkcí (např. u letců nadzvukových letadel, vojáků umístěných v ponorných plavidlech, u potápěčů a specialistů určených k boji proti terorismu) o 2 % základu a u ostatních pilotů, speciálních bojových oddílů (vysadkáři), zpravodajské služby a služby v zahraničí činí navýšení o 1 % základu za každý ukončený rok služby. Zvýšení důchodu je přiznáváno i vojákovi sloužícímu v přímém boji (bojové mise) a to ve výši 0,5 % základu za každý i započatý měsíc plnění služby v boji.

15 let trvání služebního poměru 40 % základu

14 x 2,6 % 36,4 % základu

= 76,4 % základu, přičemž max. výměra činí 75 % základu.

Maximální výměry dosáhne voják nejpozději při dovršení 29 let setrvání ve služebním poměru (tj. bez přihlédnutí na funkční zařazení vojáka a možného navýšení výsluhového důchodu).

Pro srovnání: za 30 let služebního poměru

v ČR: max. výměra VP = 55 % PMHP

V Polsku: max. výměra VD = 79 % základu (max. 75 %)

55 % PMHP x 75 % základu

Za 20 let služebního poměru

V ČR: výsluhový příspěvek ve výši 36 % PMHP

V Polsku: výsluhový důchod ve výši 53 % základu

36 % PMHP x 53 % základu.

Z porovnání je patrné, že voják polské armády je ve srovnání s vojákem naší armády ohodnocen vyšší procentní sazbou. Je nutné si však uvědomit, že srovnávací příklad vychází z předpokladu, že jde o běžného vojáka, tedy vojáka nezařazeného do vyjmenovaných skupin, kterým náleží díky zvýšené nebezpečnosti ve službě možnost mimořádného zvyšování procentní sazby o 2, 1 nebo 0,5 % a je tedy schopen ve 20 letech trvání služebního poměru získat mnohem vyšší procentní sazbu základu.

Odchodné

Nárok na tuto dávku vzniká všem vojákům v závislosti na délce trvání služebního poměru:

- ❑ 2-15 let služby = 3 platy + 20 % platu po dobu jednoho roku po skončení služebního poměru.
- ❑ 15-25 let služby = 3-6 platů + roční plat.
- ❑ nad 25 let služby = 19 platů + příslušný výsluhový důchod, přičemž po jednom roce od skončení služebního poměru musí výsluhový důchod činit min. 66 % platu.

Vojenský důchod invalidní

Vojenský důchod invalidní je přiznán každému vojákov, který se stal následkem služby trvale nebo částečně invalidním. A to v době:

1. trvání služebního poměru, nebo
2. do 3 let od ukončení služebního poměru, přičemž musí prokázat, že invalidita vznikla v souvislosti s plněním služebních úkolů.

Podle rozsahu invalidity, rozdělují vojáky do 3 skupin, přičemž každé skupiny patří jiná procentní výše základu:

1. skupiny – plně invalidní (při úplné neschopnosti ke službě a práci) = 80 % základu.
2. skupina – částečně invalidní (při částečné neschopnosti ke službě a práci) = 70 % základu.
3. skupina – dočasně invalidní (při neschopnosti ke službě a schopnosti k práci) = 40 % základu.

Invalidní důchod může být navýšen o 10 % těm invalidním, kterým invalidita vznikla při plnění služebních úkolů v návaznosti na mimořádné okolnosti.

Vojenský důchod pozůstalostní

Vojenský důchod pozůstalostní náleží pozůstalým v případě, že voják:

1. zemřel při výkonu služby.
2. je-li pohřšovaný v době výkonu služby.
3. byl-li invalidním důchodcem.
4. pobíral-li výsluhový důchod.

Jedná se tedy o dávku obdobnou v ČR jako důchod vdovský (vdovecký) a sirotčí. Výše tohoto důchodu je stanovena podle výše:

1. výsluhového důchodu, který voják pobíral.
2. výsluhového důchodu, který by voják pobíral, kdyby neskončil jeho služební poměr úmrtím či nebyl pohřšovaným.
3. invalidního důchodu, jež voják pobíral.

Vyměřený důchod pak náleží rovným dílem pozůstalým.

1.6 Sociální zabezpečení vojáků armády Maďarska

Sociální zabezpečení vojáků armády Maďarska řeší zákon 8/2002 (II. 15.) HM rendelet a 10/2002 (III. 5.) HM rendelet. Sociálním zabezpečením vojáků, kteří končí služební poměr, se zabývá *orgán sociální péče* v působnosti personálních služeb ministerstva obrany. Služební poměr vojáka profesionála se rozlišuje na služební poměr vojáka, který končí službu dosažením věkové hranice nároku na důchod (lze hovořit o tzv. definitivní službě) a služební poměr vojáka, který končí dříve, než je mu určena hranice pro nárok na důchod (lze hovořit o tzv. vojáku na čas). Maďarská armáda respektuje s ohledem na systém služebního poměru tzv. odchodné jen v případě nevznikne-li vojáku nárok na tzv. služební důchod. Na druhé straně služební poměr a nároky z něj závisí na dlouhodobé službě.

Nárok na důchod vzniká:

- ❑ když byl služební poměr ukončen po dosažení stropu věkové hranice,
- ❑ když disponuje trváním služebního poměru v délce 25 let (a to ve výši min. 65 % čistého platu):
 - a služební poměr zanikl z důvodu snižování počtu osob, dosažením maximální čekací doby v hodnosti v rámci reorganizace, při zvolení do veřejné funkce a funkce starosty, zdravotní, psychické nezpůsobilosti z hlediska požadavku mezinárodní bezpečnosti;
 - a když při ukončení služebního poměru dovršil 52. rok fyzického věku anebo byl klasifikován 50% snížením pracovní způsobilosti, ale ještě nedosáhl invalidity.

Výše služebního důchodu se vypočítává jako průměr z 12měsíčního služebního příjmu bezprostředně před vznikem důchodu, kde podle právem uznaných pravidel se pro výpočet důchodu uznává – základní náležitost, vyrovnávající náležitosti, přídatky a příjmy vykazované jako odměny, ale snížené o výši osobní daně. Valorizace výsluhových náležitostí se realizuje podle tempa růstu penzí v civilní sféře. Důchod pilotů, kterým byl ze zdravotních důvodů ukončen služební poměr se vypočítává, jeli to pro ně výhodnější, z příjmu létajícího pilota ve stejné hodnosti s náležitými příplatky.

Mimo výše uvedenou náležitost náleží vojákům maďarské armády jednorázová dávka – *odstupné*. Nárok na ni má však voják, který odsloužil minimálně 5 let, a to ve výši 2 posledních měsíčních hrubých platů. Nejvyšší výměra činí 8 měsíčních hrubých platů, a to pouze za předpokladu, že voják odsloužil více než 20 let.

2. Komparace systémů sociálního zabezpečení vojáků

Služební poměr profesionálních vojáků se ve vyspělých státech odvozuje ze systému státní služby, která je legislativně upravena zákony o státní službě. Tento zákon je specifický pro vybrané skupiny ozbrojených sil, do něhož patří i oblast sociálního zabezpečení. To znamená že ozbrojené síly mají zvlášť upravený samostatný zákon o sociálním zabezpečení na rozdíl od ostatních spoluobčanů, stejně tak je tomu i v případě Slovenska a Polska, u kterých je však sociální zabezpečení upraveno zákonem o sociálním zabezpečení pro vojáky. V případě České republiky také existuje samostatný zákon pro vojáky z povolání, v jehož části jsou upraveny výsluhové náležitosti, avšak hmotné nároky vyplývající z důchodového pojištění nejsou speciálně upraveny a vojáci odcházejí do důchodu za stejných podmínek jako ostatní

Země	Česká Republika	Slovensko	Německo	Francie	Polsko	Maďarsko
1. služební poměr						
a) úprava	zákon č. 221/99 Sb.,	zákon o státní službě				
	zákon č. 155/95 Sb.,	zákon o SZ	zákon o zaopatření vojáků		zákon o důch. zab.	8, 10/2002 rendelet
b) druhy	vojáci z povolání	profesionální vojáci	karévní vojáci	vojáci z povolání	profesionální voják	vojáci
			vojáci na čas	vojáci na čas		
c) délka trvání u VZP	2-20 let	slouží až do nároku na důchod, jedná se o tzv. definitivu				
u VNČ I.		5-15 let	max. 15 let	max. 15 let	max. 15 let	5-20 let
u VNČ II.		1-5 let				
2. věk pro odchod do důchodu	62 let	52-57 let	45-60 let	42-62 let	50-55 let	52 let
3. sociální dávky						
a) důchodové	starobní důchod	výsluhový důchod				
	55-60 % PMHP	60 % základu	75 % posledního platu	80 % základu	75 % základu	83 % čistého výdělku
b) výsluhové	VP-55 % PMHP	30 % základu	75 % služného		20 % základu	
	Odbytné-18 PMHP	ekvivalent v cizích zemích neexistuje				
	Odhodné-6 PMHP	6-13,5 x základu	5 x služného	X	6-19 platů	X
		1-5,5 x základu	6.000,- EUR	30-42 x služného	3 platy	2-8 platů
		1 x základu				
4. dávky přiznává a vyplácí	ve všech zemích pověřený orgán ministerstva obrany					

Tab.: Komparace systémů sociálního zabezpečení vojáků – výsluhových náležitostí

spoluobčané, tzn. že služba vojáka v této formě není ohodnocena oproti ostatním zaměstnáním občanů.

První hlavní rozdíl, který se dotýká vojáků a jejich výsluhových náležitostí, je v první řadě otázka či úprava služebního poměru jako takového. Nejedná se tedy jen o existenci zákona, jež by upravoval otázku sociálního zabezpečení vojáků, jedná se především o druh služebního poměru a následně o délku trvání služebního poměru, která je pro jednotlivé kategorie vojáků rozdílná. V zahraničních armádách existují totiž dva typy služebních poměrů. A to služební poměr „vojáků na čas“ a služební poměr „vojáků z povolání“. Služební poměr vojáka na čas je, jak již z jeho názvu vyplývá, ohraničen určitou délkou doby služby. Služební poměr vojáka z povolání stanovuje vojákovi službu až do věkových hranic určených služebním zákonem (odlišnost vojáků v nárocích na důchod x ostatních občanů). V tabulce na str. 82 je prezentována sumarizace srovnávaných dat ve vybraných armádách podle druhu služebního poměru.

Z uvedené tabulky je zřejmé, že ve všech porovnávaných zemích existují různé druhy služebního poměru, jejichž délka služby je jednoznačně stanovena. Vojáci na čas – slouží určenou dobu, ve většině případech jde max. o 15 let trvání služebního poměru. Vojáci z povolání – slouží až do důchodového věku, přičemž po odsloužení potřebné délky služby odcházejí do důchodu a automaticky je jim vyplácena opakovaná dávka – výsluhový důchod.

Stejně jako je členěn služební poměr na dva druhy, stejně tak se rozlišují i dávky získané jednotlivými skupinami vojáků. Vojáci na čas mají nárok pouze na dávku jednorázovou, jedná se o tzv. odchodné, a stejně jako v civilním životě, plní funkci odměny za vykonanou práci, zde za službu vlasti. Výše odchodného závisí v první řadě od délky trvání služebního poměru a v druhé řadě je přímo závislá od výše příjmu. Stejně tak je tomu i v současnosti v AČR, kdy získání výsluhových dávek je možné za podmínek odsloužení potřebné doby a znalosti výše příjmu vojáka. U skupiny vojáků z povolání je již podle délky trvání služebního poměru až do nároku na důchod, zcela zřejmé, že vojáci odcházejí do zálohy v poproduktivním věku, a zařazují se mezi důchodce. Tito vojáci získávají speciální dávku, jež je nazývána důchodem výsluhovým. Zde je patrné, že vojáci tvoří určitou specifickou skupinu, a proto je s nimi i takto nakládáno. Mají určitá omezení a nevýhody, které jsou jim pak díky sociálnímu zabezpečení kompenzovány tím, že pro ně existují jistá zvýhodnění oproti civilní sféře (dřívější odchod do důchodu, výpočet důchodu z posledních příjmů). Výsluhový důchod je obdobná dávka jako dávka důchodu starobního. Rozdíl spočívá v tom, že je vyplácená speciálním složkám společnosti jako kompenzace negativních zvláštností služby. Výše výsluhového důchodu je opět přímo závislá na délce trvání služebního poměru a na výši posledního platu. Její maximální výše se pohybuje v rozmezích 75-80 % posledního platu, což znázorňuje předchozí tabulka.

Další rozdíl vyplývající z komparace důchodů je jednoznačný v jeho přiznáváním nároku co se týká jeho výše. Zatímco u zahraničních armád se rozmezí výsluhových důchodů pohybuje mezi 75-80 % posledního platu, v AČR je důchod v rozmezí 55-60 % posledního platu. Rozdíl je tedy markantní – neboť v největší možné výši jde o plných 20 %, což dokazuje uvedená tabulka.

Podstatný rozdíl také spočívá ve vyčlenění důchodového pojištění vojáků z důchodového pojištění ostatních občanů. Důvodem tohoto rozhodnutí je skutečnost negativního postoje ke snaze vedoucí ke zrovnoprávnění sociálního zabezpečení příslušníků ozbrojených sil se všeobecným systémem sociálního zabezpečení. Představitelé armád se domnívají,

že začleněním vojáků do všeobecného systému sociálního zabezpečení by mohlo dojít jednak ke snížení motivace vstoupit do služeb ozbrojených sil, a zároveň by mohlo dojít ke zvýšení počtu odcházejících vojáků ze služebního poměru. Ozbrojené síly si taktéž uvědomují, že společnost profesionálních vojáků je charakterizovaná specifickými sociálními situacemi, které nejsou detailně řešeny ve všeobecném systému sociálního zabezpečení a jeví se jim proto jako nevhodné začlenit profesionální vojáky do tohoto všeobecného systému sociálního zabezpečení. Dávky výsluhových náležitostí vojáků v ČR sice řeší odděleně zákon o vojácích z povolání, neřeší však dávky důchodové. Tyto dávky profesionálních vojáků (starobní důchod) jsou postaveny na stejnou úroveň jako důchodové dávky celé společnosti, přestože si je společnost vědoma specifických sociálních situací profesionálních vojáků.

Stejně jako existují rozdílnosti v oblasti sociálního zabezpečení vojáků ve srovnávaných zemích, existují také jisté její podobnosti. První podobnost spočívá ve skutečnosti, že v každé srovnávané zemi existuje pověřený orgán Ministerstva obrany – Úřad sociálního zabezpečení vojáků, který spravuje jejich sociální dávky. Druhá podobnost spočívá v totožných podmínkách přiznání výsluhových náležitostí, tj. výše výsluhových dávek, jsou závislé na době trvání služebního poměru a na výši služebního příjmu. Přičemž výše výsluhových náležitostí je sice shodně ve srovnávaných zemích spravována od sumy služebního příjmu, rozdíl však přeci jen existuje. V ASR se základ na výpočet výsluhových dávek zjišťuje z průměrného služebního příjmu v příjmově nejlepším ukončeném kalendářním roku z období posledních desíti ukončených kalendářních roků před dnem skončení služebního poměru (tato změna byla zavedena v průběhu transformačních změn, kdy často docházelo ke změně funkcí, a tím i k poklesu služebního příjmu). V ostatních porovnávaných vyspělých armádách se základ na výpočet výsluhových dávek vyměřuje z posledního hrubého příjmu před skončením služebního poměru. V ČR se základ na výpočet výsluhových dávek zjišťuje z průměrného měsíčního hrubého příjmu za poslední ukončený kalendářní rok trvání služebního poměru.

Závěr

Systémy sociálního zabezpečení určené státním úředníkům a příslušníkům ozbrojených sil jsou nejstaršími. V zemích, které si zachovaly tyto speciální systémy pro státní zaměstnance, do značné míry platí princip pojetí starobního důchodu jako odloženého platu. Princip výsluhovosti je zde zachován tím, že dávky zpravidla vycházejí z posledních mezd před odchodem do důchodu, čímž samotným se již náhradová míra dostává vysoko nad základní systém proti ostatní populaci.

Komparace dává možnost nahlédnout do sociální oblasti vojáků jednotlivých států a umožňuje tak poukázat na rozdíly nejen v jednotlivých dávkách sociálního zabezpečení (kvantitativní stránku systému), ale především na rozdíly vyplývající ze služebního poměru a pohledu na význam a hodnotu vojenského povolání (kvalitativní stránku systému).

Poznámky:

- [1] MAZALOVÁ V., MUSIL P., VINCENCOVÁ E. Geneze výsluhových náležitostí vojáků ČR. *Vojenské rozhledy* 2/2007.
- [2] Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura:

- DOSTÁL, J. Reforma sociální sféry. *Státní politika*, 1994, č. 3.
- DOLEJŠÍ, P. Aktuální téma – výsluhový příspěvek. *A-report*, 2001, č. 5.
- HENDRYCH, J. Rozbor sociálního a finančního zajištění vojáků z povolání v armádách některých západních zemí v komparaci s AČR. Praha: VÚ PSV, 1993.
- HOUSKA, K. Armáda dala mazanějším vyšší rentu. *Právo*, ročník 11, číslo 92.
- HOLUBOVÁ, V. Sociální zabezpečení VZP. [Diplomová práce], VVŠ PV Vyškov, 2001.
- FRANKOVÁ, D. *Komparace systému sociálního zabezpečení příslušníků AČR od roku 2000 s vybranými armádami NATO*. [Diplomová práce]. VVŠ PV Vyškov, 2002.
- LANG, P. Ministr obrany vzkazuje: Vojáci se o své sociální jistoty bát nemusejí. *A-report*, 2005.
- MAZALOVÁ, V. *Řešení výsluhových náležitostí vojáků profesionální AČR*. [Dizertační práce], UO Brno, 2006.
- PEŠÁKOVÁ, A. *Zabezpečení vojáků z povolání rezortu MO ČR v souvislosti s ukončením služby v Armádě České republiky*. [Diplomová práce], VVŠ PV Vyškov, 2004.
- TOMEK, P., DLUHOŠ, J., HEMZA, S. *Služební poměr vojáků z povolání*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2003. ISBN 80-7263-185-3.
- VOSTATEK, J. *Speciální systémy důchodového pojištění (zabezpečení, zaopatření)*. 1. vyd. Praha: VÚ PSV, 2002.
- Nároky vojáků některých zahraničních armád při skončení služebního poměru*. (Informační materiál pro poradu vedení MO). Praha: MO ČR, 1998.
- Speciální systémy důchodového pojištění (zabezpečení, zaopatření)*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002.
- Ustawa Nr 10*, poz. 36, o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzinie (z dnia 10 grudnia 1993 r.). [Zákon o důchodovém zabezpečení profesionálních vojáků a jejich rodinných příslušníků].
- Vyhláška č. 268/1999 Sb.*, kterou se pro účely výsluhových náležitostí stanoví, kdo je považován za výkoného letce, a která služba je službou zvláštní povahy, nebo zvláštního stupně nebezpečnosti, a postup při výplatě výsluhových náležitostí, ve znění vyhlášky č. 458/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 268/1999 Sb.
- Vyhláška č. 182/1991 Sb.*, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 582/1991 Sb.*, o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 155/1995 Sb.*, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 100/1988 Sb.*, o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 221/1999 Sb.*, o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 328/2002 z. Z.*, o sociálním zabezpečení policajtov a vojakoch, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon Gesetz über die Versorgung für die ehemaligen Soldaten der Bundeswehr und ihre Hinterbliebenen* (Soldaten-versorgungsgesetz – SVG), 2005. [Zákon o zaopatření pro bývalé vojáky Německa a jejich pozůstalé].
- Zákon 8/2002. /II. 15.* HM rendelet a zákon 10/2002. (III. 5.) HM rendelet, 2001. [Zákon o důchodovém zabezpečení vojáků Maďarska].

Nasazení ozbrojených sil bude odpovídat zahraničně politickým zájmům a prioritám ČR. Podle současného a předpokládaného budoucího vývoje bezpečnostního prostředí jsou nejpravděpodobnějšími oblastmi působení OS ČR západní Balkán, Asie a Afrika. Tomu musí odpovídat výstavba, vybavení a příprava sil.

**TRANSFORMACE
resortu Ministerstva obrany České republiky
A report, zvláštní číslo, prosinec 2007**